

10. За гранью человечности. Судьбы оstarбайтеров в дневниках и воспоминаниях / у поряд. В. В. Чернявський, В. В. Животовська. Миколаїв : Іліон, 2017. 220 с.

11. Звіт про роботу Миколаївського обласного краєзнавчого музею за 2017 р. С. 5.

12. Звіт про роботу Миколаївського обласного краєзнавчого музею за 2014 рік. С. 2.

Коваль Геннадій
(м.Миколаїв)

ЖИТТЯ ТА ДОСЯГНЕННЯ ВИДАТНОГО КАРАЇМА ОДЕСИ, ГЛАСНОГО САМОЙЛА ІСААКОВИЧА ІСАКОВИЧА.

Розказано про загибель С. І. Ісаковича внаслідок трагічного випадку при поїзді з візником. Описано його життя та діяльність в Одесі. Схарактеризовано діяльність видатного караїма, колишнього гласного одеської міської думи.

Життя кожної людини, як метеорит, проходить, висвітлюючи свій слід на фоні вічності. Багато людей вриваються в пам'ять та душу людей своєю кипучою діяльністю на благо одновірців, земляків. Таким було життя та діяльність відомого караїма, одесита, гласного С.І. Ісаковича. Близько першої години ночі з середи на четвер, з 18 на 19 серпня, стався трагічний випадок із популярним в Одесі громадським діячем, колишнім гласним міської думи – домовласником Самійлом Ісаковичем Ісаковичем. У компанії своїх близьких знайомих, він сів на візника, екіпажу Тишина. Кінь поніс, С.І. Ісакович випав з екіпажу та розбився [1, с. 3]. Трагічна загибель С.І. Ісаковича сколихнула та нажахала всю Одесу. В некролозі відзначено життєвий шлях небіжчика. Помер Самійло Ісакович Ісакович, – популярний серед одеситів, живий і завжди бадьорий громадський діяч. Як гласний міської думи, як виборник до Державної Думи, як член технічного товариства та установ, С. І. у всіх випадках був виразником прогресивних поглядів і прагнень, палко й щиро відгукувався на все, що хилилося до захисту інтересів народної освіти, громадського здоров'я, філантропічних організацій. Права і гідність особистості завжди знаходили в ньому наполегливого заступника.

Інтелігентний і розвинений, покійний С.І. був ще за вдачею і чуйним естетиком і серйозним поціновувачем істинно прекрасного і талановитого. У приватному житті С.І. своєю життєрадісністю і незмінною делікатністю привертав до себе загальні симпатії. Одесу С.І. любив якоюсь ніжною любов'ю і кожен крок на користь рідного міста надихав його і наповнював почуттям гордості. З таким саме почуттям він брав участь у роботах комітету з організації

в Одесі нинішньої виставки, з якою, у період підготовки, він пов'язував стільки райдужних надій щодо рідної Одеси.

Свої обов'язки члена комітету і керівника комісії садівництва на виставці він виконував, немов священнодійствующи. І обраний у фатальний вечір 18 серпня на засіданні виставкової експертної комісії з відділу графічних мистецтв, у товариші голови комісії, С.І. пішов із зали засідання в найсвітлішому настрої, з готовністю багато працювати. Але цій радості судилося бути останньою в його житті. На шляху засідання додому його вразила смерть, що підстерігала його.

С.І. Ісакович уродженець Одеси, виховувався в місцевому комерційному училищі. Після закінчення курсу 1877 року С.І. вступив до московського технічного училища, але вибув звідти, будучи, через передчасну смерть його батька, змушений повернутися до Одеси, щоб прийняти управління його справами. Тут, однак, С.І. згодом багато праці й часу присвятив самоосвіті й був відомий у багатьох колах, як добрий лінгвіст і біограф. Як громадський і принциповий діяч, він був вельми популярний і тричі обирався в гласні міської думи, в якому званні загалом пробув понад 12 років. За цей період часу, будучи членом багатьох міських комісій, С.І. брав надзвичайно діяльну участь у розробці багатьох важливих для міста господарських питань. Особливо корисним і енергійним діячем він проявив себе як член комісії з контролю і нагляду за утриманням підприємства «конки». Найбільшою мірою місто зобов'язане покійному складанням інвентарю та докладного опису «коночного» майна, яких до того міське управління протягом багатьох років марно домогалося. Із серйозною увагою та інтересом покійний ставився до питань міської санітарії і як голова Олександрівського санітарного піклування багато енергії присвятив упорядкуванню санітарного стану свого району. З великою рельєфністю його корисна діяльність на терені громадської санітарії далася взнаки в період боротьби з чумою, у 1901 – 1902 рр., за що він удостоївся подяки вищих урядових органів. Вельми видатним діячем був С.І. Ісакович і серед рідних йому одновірців караїмів. Він був одним із піонерів заснування в Одесі каси допомоги нужденним караїмам, що згодом перетворилася на широко-організоване караїмське благодійне товариство. Інше товариство, – допомоги бідним караїмським дівчатам, – також вважало С.І. серед своїх головних членів. Покійний помер 51 року від народження [2, с. 3].

У євангелічній лікарні, де помер С.І. Ісакович, протягом усього дня перебувало багато громадських діячів і друзів покійного. Біля труни чергували старі службовці покійного. До Одеси 21 серпня (3 вересня) прибув син покійного – А.С. Ісакович. Дружина і дочка покійного пані Ель-Тур мали приїхати і з закордону 22 серпня (4 вересня). Перенесення тіла з євангелічної лікарні на квартиру покійного передбачалося 22 серпня ввечері або 23 серпня вранці, у день похорону. Караїмське товариство поклало на труну покійного, з огляду на особливі заслуги його, цінну парчу. Одеські караїмські благодійне товариство і жіноче караїмське товариство поклали на труну вінки з живих квітів. Крім того, покладалося багато вінків від рідних і численних друзів покійного [3, с. 4].

Похорон Самійла Ісаковича Ісаковича, який відбувся 23 серпня (5 вересня) вранці, вирізнявся рідкісною велелюдністю. Квартал вулиці Новосельського, де жив у будинку № 101 покійний, ще з 9-ї години ранку був заповнений публікою. Будинок і квартира С.І. були також переповнені численними друзями, рідними та представниками установ. Увесь зал, де була відкрита труна покійного, одягненого в чорну сукню, був переповнений вінками з співчутливими написами. С.І. Ісакович лежав у відкритій труні, як спляча людина. Риси обличчя його майже зовсім не змінилися. Труна потопала у квітах і стрічках. Навколо стін були також розставлені вінки з живих квітів і металеві. Серед них звертали на себе увагу: «від одеського караїмського товариства – незабутньому засновнику», «від жіночого караїмського товариства – незабутньому члену-засновнику», «засновнику та дійсному члену – від товариства взаємної допомоги одеського комерційного училища», «від виборних караїмського товариства», «від караїмської молоді – незабутньому С.І.», від виставкового комітету, «незабутньому хазяїну – від сім'ї садівника» та багатьох інших. Технічне товариство вирішило замість вінка пожертвування благодійному товариству або школі. Так само вирішили вчинити і багато друзів покійного.

До 10-ї години ранку прибули на квартиру С.І. Ісаковича представники виставкового комітету на чолі з головою А.А. Гулевим, художники, артисти Міського театру (на чолі з антрепренером Багровим), лікарі різних лікарень, колишні гласні міської думи, члени технічного товариства, численні представники одеської караїмської громади, службовці покійного, друзі та родичі. Труну винесли на руках друзі. Багатотисячна процесія попрямувала Преображенською вулицею. Дорогою труну внесли службовці покійного на подвір'я водолікувального закладу С. І. Ісаковича, і тут караїмське духовенство відслужило панахиду. Тут же службовці-касири поклали на труну вінки. Процесія попрямувала на караїмське кладовище. Біля свіжої могили оплакуваного друзями покійного старший караїмський газан. Г.М. Кефелі виголосив промову караїмською мовою, в якій охарактеризував симпатичну особистість покійного, як добру, чуйну людину і громадського діяча. «В особі покійного, – сказав газан, – зазнала великої втрати не тільки караїмська громада, а й уся Одеса, яку він любив, як рідне місто, будучи готовим завжди безмежно працювати для її блага».

Потім надгробну промову виголосив товариш голови технічного товариства Г.М. Вольфензон, який протягом 45 років перебував з покійним у тісній і нерозривній дружбі. «Це була, – зі сльозами на очах сказав промовець, – високої душі людина, великої енергії та працездатності» Г.М. вказав на інтенсивну роботу покійного протягом минулої чумної епідемії в Одесі як голови Олександрівської санітарної опіки, що працювала в головному осередку чуми. «У цю боротьбу С.І. вніс усю свою енергію і працездатність. Багато попрацював також покійний як член технічного товариства і в організації нашої нещасної виставки. Не далі, як за кілька годин до своєї скорботної смерті, С. І. порушив у виставковому комітеті питання про порятунок честі технічного товариства у

справі влаштування виставки. Покійний запропонував відкрити передплату, одразу ж висловив готовність внести перший внесок, з огляду на очікуваний дефіцит за тими зобов'язаннями, які технічне товариство взяло на себе для влаштування виставки. С.І. був справжнім караїмом. Він пишався своєю нацією, любив її і завжди відгукувався, що він вважає честю і гордістю належати до караїмської нації.

– С.І. Ісакович, – продовжував оратор, – був розумним любителем книги. Він збирав її і поширював. У будинку його збиралося все, що було світлого й освіченого в Одесі, і будинок його слугував вогнищем світла та просвіти.

– Я дуже схвилюваний, – закінчив пан Вольфензон, – і не в змозі висвітлити всі сторони душі цієї прекрасної особистості. Але нехай буде тобі, дорогий друже і товаришу, земля так само легка, як ти завжди намагався робити всім життям легким на землі»... [4, с. 4].

В Одесі вже в кінці серпня караїмське товариство мало займатися обговоренням питання про увічнення пам'яті С.І. Ісаковича. Технічне товариство і виставковий комітет також мали присвятити свої найближчі засідання вшануванню пам'яті покійного. Сім'я покійного мала увічнити пам'ять С.І. благодійною справою [4, с. 4]. Дружина небіжчика Рахіль Семенівна Ісакович з дітьми, були глибоко зворушені увагою, яку було надано покійному Самійлу Ісаковичу Ісаковичу Ісаковичу, і співчуттями, вираженими їхньому горю, висловлювали щирі подяки всім, хто виявив таку теплу участь у їхній тяжкій втраті. Сім'я покійного висловила особливу подяку старшому лікарю і всьому персоналу Євангелічної лікарні [5, с. 1]. Трагічна смерть С.І. Ісаковича мимоволі змушувала подумати про ненормальні умови, в які було поставлено в Одесі перевезення пасажирів на візниках-дріжках [5, с. 3]. Таким чином, ми бачимо, яке величезне значення в житті Одеси відігравав видатний караїм, колишній гласний Одеської міської думи Самойло Ісакович Ісакович.

Література:

1. События. Несчастный случай с С.И. Исаковичем // Одесские Новости. 1910. № 8195. Пятница. 20 августа (2 сентября). С. 3.
2. С.И. Исакович. (Некролог) // Одесские Новости. 1910. № 8196. Суббота. 21 августа (3 сентября). С. 3.
3. К кончине С.И. Исаковича // Одесские Новости. 1910. № 8197. Воскресенье. 22 августа (4 сентября). С. 4.
4. Похороны С.И. Исаковича // Одесские Новости. 1910. № 8198. Вторник. 24 августа (6 сентября). С. 4.
5. Одесские Новости. 1910. № 8200. Четверг. 26 августа (8 сентября). С. 1, 3.